

stanu, nakitu itd., a u svojim ljudskim funkcijama osjeća se samo kao životinja. Životinjsko postaje ljudsko, a ljudsko postaje životinjsko.

Jelo, piće i radjanje itd. jesu, doduše, prave ljudske funkcije. Medjutim, u apstrakciji koja ih djeli od ostalog kruga ljudske djelatnosti i koja ih čini posljednim i jedinim ciljevima, one su životinjske.

Rad, akt otudjenja praktične ljudske djelatnosti, razmatrali smo s dvije strane.

- 1) Odnos radnika prema proizvodu rada kao predmetu koji mu je stran i koji njim vlada. Taj odnos je istovremeno odnos prema osjetilnom spoljašnjem svijetu, prema prirodnim predmetima, kao svijetu koji je njemu tuđ i neprijateljski suprotavljen.
- 2) Odnos rada prema aktu proizvodnje u samom radu. Taj odnos je odnos radnika prema njegovoj vlastitoj djelatnosti kao prema tuđoj djelatnosti koja mu ne pripada; djelatnost se ovde pojavljuje kao trpljenje, snaga kao nemoć, radjanje, kao škopljenje, vlastita radnikova fizička i duhovna energija, njegov lični život - jer što je život (drugo) već djelatnost - kao djelatnost upravljanja protiv njega samoga, od njega nezavisna, koja njemu ne pripada. Samootudjenje, kao što je prije navedeno otudjenje stvari.

Sad imamo da iz dva dosadašnja izvedemo i treće odredjenje otudjenog rada.

Čovjek je rodno biće ne samo zato što praktički i teorijski čini rod, kako svoj vlastiti tako i rod drugih stvari, svojim predmetom, nego i zato - a to je samo drugi izraz za istu stvar - što se prema sebi odnosi kao prema prisutnom živom rodu, zato što se prema sebi odnosi kao prema univerzalnom, te stoga slobodnom biću.

Rodni život, kako kod čovjeka tako i kod životinje, sastoji se fizički prvo u tome što čovjek (kao životinja) živi od anorganske prirode i ukoliko je čovjek univerzalniji od životinje, utoliko je univerzalnije područje anorganske prirode u kojem on živi. Kao što biljke, životinje, kamenje, zrak, svjetlo itd. teorijski čine jedan dio ljudske svijesti, djelomično kao predmeti umjetnosti - čovjekovu duhovnu anorgansku prirodu, duhovna sredstva za život koja mora tek pribaviti za uživanje i probavu - tako oni i praktički čine jedan dio ljudskog života i ljudske djelatnosti. Fizički živi čovjek samo od tih prirodnih proizvoda, bilo u obliku hrane, ogrjeva, odjela, stana itd. Čovjekova univerzalnost pojavljuje se praktički baš u univerzalnosti koja cjelokupnu prirodu čini